

Det norske Flags Historie

Taler

Johan Ernst Sars

Dato

13 mars 1879

Sted

Kristiania Arbeidersamfund

Omstendigheter

"Flagmøtet"

- 1 En kort Udsigt over det norske Flags Historie vil være tilstrækkelig til at godtgjøre, at det gjælder ogsaa for vort Folks Vedkommende, at Agtelsen for og Kjærligheden til de nationale Symboler er en Maalestok for Styrken af den nationale Æres- og Selvstændighedsfølelse.
- 5 Under Foreningen med Danmark, - medens endnu Norge savnede de aandige og materielle Betingelser for at leve sit eget Liv, var Danmarks nationale Flag ogsaa Norges. Nordmændene gjenvandt under Dannebrog sit gamle Ry for krigersk Mod og under Dannebrog begyndte den Udvikling af vor
- 10 Handelsflaade, der har endt med at hæve denne til en af Verdens største. Men efter Kielerfreden, da Norges bedste Mænd og den alment raadende Stemning oprørte sig mod en Traktat, hvorved et helt Folk afstodes som en villieløs Ting, da Norges bedste Mænd gjorde gjældende, at Kielerfreden kun forsaavidt burde anerkjendes som den løste Baandet med Danmark, - nu kom ogsaa Tanken frem
- 15 om at skabe et ydre Tegn for den Selvstændighed, som Folket længe havde stundet efter, og som ydre Omstændigheder havde aabnet en uventet Adgang til at naa. Ved en Kundgjørelse af den daværende Prinsregent Kristian Frederik af 27de Febr. 1814 blev det bestemt, at Norges Flag skulde være rødt med hvidt Kors, altsaa Dannebrog, men med Norges gamle Rigsvaaben, den kronede Løve
- 20 med Øxen, i øverste Firkant nærmest Stangen. I Norges Grundlov, i den Form, som den fik ved Foreningen med Sverige, optoges en Paragraf (§ 111) saalydende: "Norge har ret til at have sit eget Koffardiflag. Dets Orlogsflag bliver et Unionsflag".
- 25 Det varede imidlertid længe, inden den her udtalte Tanke blev virkeliggjort, - inden Norges Jevnbyrdighed med Sverige som et frit og selvstændigt Rige blev hævdet ogsaa i Hensyn paa de ydre Tegn. Der blev arbeidet længe og

30 vedholdende af Norges Storthing paa at opnaa dette Maal og med stadig stigende Klarhed over Maalets Rigtighed.

Det overordentlige Storthing i 1814 besluttede, at det daværende norske Handelsflag skulde bruges paa alle de Skibe, der gikk ud paa kortere Farvande og som ikke behøvede tyrkiske Søpas, - hvilken Beslutning sanktioneredes som Lov
35 d. 12te Januar 1815. Derimod maatte Storthinget søge Kongen om Tilladelse for norske Skibe til at bruge svensk Flag paa længere Farter - hinsides Kap Finisterre. Dette skete af Hensyn til de saakaldte Barbaresker, til hvilke de europæiske Magter, deriblandt Sverige, den gang betalte Tribut for Anerkjendelse af deres Flag, og som forudsattes at ville kræve en lignende Tribut
40 af Norge for Anerkjendelse af det norske Flag, - en Tribut, hvortil Norge i dets daværende Penge nød efter Storthingets Mening ikke havde Raad.

Tilstanden var saaledes i alle Maader en utilfredsstillende. Det norske Handelsflag var i Virkeligheden det danske, alene med det norske Rigsvaaben.
45 Og dette Flag turde alene vaie paa de nærmeste Farvande. Hinsides Kap Finisterre maatte den norske Sømand fire sit eget Flag og istedet heise det svenske. Ligesaa lidt var Grundlovens Tanke, at Orlogsflaget skulde være et Unionsflag, virkeliggjort paa en Maade, der svarede til Grundsætningen om de forenede Rigers Jevnbyrdighed. Det i 1815 anordnede Unionsflag, der skulde
50 bruges paa norske Fæstninger og Orlogsskibe, var i Virkeligheden det svenske, alene at den øverste Firkant nærmest Stangen var rød med et hvidt Kors, hvilket skulde Forestille de norske Farver. Nationalfølelsen hos det norske Folk, der stadig voxede med den stigende politiske Oplysning, kunde umulig slaa sig tiltaals med en saadan Ordning.

55 Paa Storthinget i 1816 fremsattes, for at fritage norske Skibe fra den ydmygende Tvang til at føre svensk Flag, Forslag om Indførelsen af et fælles norsk og svensk Koffardiflag, hvilket man, for at hævde Grundsætningen om Rigernes Jevnbyrdighed, tænkte sig ligt Unionsflaget alene med den Forskjel, at,
60 istedetfor blot den ene, begge de forreste Firkanter bleve røde med hvide Kors. Men Forslaget forkastedes af Storthinget, der ansaa det uforenligt med Grundlovens § 111. Ogsaa Tanken om at skaffe Norge et virkelig nationalt og overalt anerkjendt Handelsflag kom dennegang frem, men kunde endnu ikke trænge igjennem af Hensyn til de Omkostninger, der antoges forbunden med
65 dens Gjennemførelse.

Men Tanken blev ikke sluppen. Stortinget i 1818 indgik til Kongen med en Adresse, hvori udtaltes Ønske om, at Kongen vilde indlede Underhandlinger med Barbareskerne om Anerkjendelse af det norske Flag, da Stortinget holdt sig forvisset om, at det norske Folk vilde finde sig i at bære de herved nødvendige Udgifter. Denne Adresse blev forsaavidt ikke uden Frugt, som Kongen i 1818 tillod norske Handelsskibe i alle Farvande at bruge det saakaldte Unionsflag (istedetfor det svenske Flag).

I 1821 blev det ved enstemmig Beslutning af Odelsting og Lagthing vedtaget, at det norske Handelsflag herefter skulde være høirødt, delt ved et mørkeblaat med hvide Kanter indfattet Kors. Dette er Norges nationale Flag, til hvis Pris Henrik Wergeland har digtet og til hvilket siden alle Nordmænd og særlig alle norske Sømænd har seet op med Stolthed og Glæde som til Symbolet for deres Fædrelands gjenvundne Frihed og Selvstændighed, der har fremkaldt saa store Fremskridt i alle Retninger. Denne Lovbeslutning blev vistnok negtet Sanktion; i Virkeligheden føiede Kongen sig dog efter Stortingets Villie, idet han tillod det af Stortinget vedtagne Flag til Brug paa kortere Farvande, medens han samtidig indskjærpede, at ethvert norsk Handelsskib, der paa hin Side Kap Finisterre førte andet Flag end Unionsflaget, skulde anholdes af de norske eller svenske Krigsskibe.

Norge havde faaet sit eget Handelsflag, men det var endnu ikke almindelig anerkjendt, endnu ikke frit. Stortinget i 1833 indgik med en Adresse til Kongen med en Begjæring om, at der maatte blive forelagt næste ordentlige Storting en nøiaktig Forklaring over de Hindringer, der endnu maatte staa i Veien for Flagets Frihed, ledsaget af Beregning over de Pengesummer, der maatte være fornødne, for at Folkets ønsker og Grundlovens Bud i denne Henseende kunde blive fyldestgjort. Den norske Regjering indstillede, at den af Stortinget begjærte Forklaring maatte befales meddelt Regjeringen gennem Udenriksministeren. Sagen blev, overensstemmende hermed, tilstillet den svenske Udenriksminister. Men her blev den beroende, uden at der gjordes noget ved den.

Forbudet mod at bruge det norske Flag hinsides Kap Finisterre blev imidlertid mere og mere urimeligt, navnlig efterat ved Algiers Erobring i 1830 Frygten for de saakaldte Røverstater havde ophørt at have nogen Grund, og maatte følgelig vække en stigende Uvillie, medens samtidig det norske Folks Krav paa at se sin politiske Selvstændighed og Jevnbyrdighed med Broderfolket hævdede ogsaa i de

ydre Symboler fik stadig større Styrke ved Følelsen af Folkets voxende Evne til at føre sit eget Liv. Denne Stemning kom til et afgjørende Gjennembrud paa Storthinget i 1836, - dette Storthing, hvis uforfærdede Hævdelse af Norges Ret og mandige Holdning ligeoverfor Kongens uoverlagte og voldsomme Vrede er et af de mest lysende Punkter i Norges nyere Historie. For Storthinget i 1836 fremsatte Kristiania Bys Repræsentanter, S. Sørenssen, P. Holst, H. Foss, J. H. Rye, et Forslag til en Adresse til Kongen, gaaende ud paa bl.a. 1) at der for et paa grundlovsmæssig Maade tilblevet norsk Handelsflag bevirkes fuld
110
115 Anerkjendelse paa alle Have og i alle Havne; 2) at Norges retmæssige Stilling i Unionen, som selvstændigt og Sverige aldeles sideordnet Rige, maa vorde tydeligere betegnet ved Unionsflagets Farver og Mærker. Videre fremsattes for Odelstinget af de samme Kristiania Bys Repræsentanter (undtagen Rye, der, som Medlem af Lagthinget, her ikke kunde være med) Forslag til Lov om det norske Handelsflag, hvorved dette skulde have samme Udseende som bestemt
120 ved Resolution af 17de Juli 1821 og efter en vis Tids Udløb skulde bruges uden Undtagelse paa alle Farvande.

Begge Forslag tilstilledes Konstitutionskomiteen, der anbefalede dem begge til
125 Vedtagelse. I sine Indstillinger ytrer Komiteen bl.a.: "Komiteen er ikke uvidende om, at der ogsaa i Norge findes Folk, der anse det for intetsignde Bagateller, om f. Ex. et norsk Skilderhus er anstrøget gult og blaat eller med andre Farver, Folk, hvem det lidet interesserer, enten svenske eller norske Farver gjør sig gjældende gennem Munderingsvæsenet osv. Men man antager med fuld Overbevisning, at
130 dersom denne Ligegyldighed ikke har sit Udspring fra nogen endnu verre Kilde, saa er den ene og alene en Følge af historisk Uvidenhed forenet med Mangel paa Kundskab og Eftertanke. Der gives en dybt rodfæstet Sympathi imellem et frisindet selvstændigt Folk og de Farver, de[t] erkjender som sine Nationalfarver. Det er at saare Nationalfølelsen paa dens mest ømfintlige Side, ikke at vise
135 Nationalfarverne den tilbørlige Agtelse. Ligesaalidt som disse Farver kunne blive til ved Magtbud, ligesaalidt kunne de fortrænges ved Magtbud." - Komiteen mener, at Hævdelsen af Norges Jevnbyrdighed med Sverige ved at frigjøre det norske Handelsflag og tildele de norske Nationalfarver den dem tilkommende Plads paa Orlogsflaget "vil tjene til Opnaaelsen af et Øiemed, der
140 maa være hver redelig Fædrelandsven paa denne og hin Side Kjølen lige vigtigt: at gjøre Unionen stærk for Aarhundreder, - stærk som den mægtige Fjeldryg, der, idet den skarpt adskiller tillige trofast forbinder Norge og Sverige" - en Betragtningssmaade, der tiltraadtes af det samlede Storthing, idet Storthinget i sin umiddelbart forud for Opløsningen vedtagne Adresse betegner disse Forslag

som "sigtende til at befæste og styrke den indgaaede Forening".

Konstitutionskomiteens daværende Formand var J. A. Hjelm, dens Sekretær H. Foss. Disse Mænds Arbeide med at forfatte de to Indstillinger veedkommende
150 Flaget i 1836 (og Foss's som Formand i den om samme Sag nedsatte specielle Komite paa det overordentlige Storthing 1836-37) er det, som har fremkaldt Henrik Wergelands to herlige Digte: Opsangen for Briggen Jonas Anton Hjelm og Digtet til Herman Foss, der slutter saa:

155 Nu har du levet en virksom Dag,

En Dag af Nætter, - befriende Flag

Er Aftenrøden, som den har endt,

160

Nu hvil dig Borger, - det er fortjent.

Indstillingerne fra Konstitutionskomiteen er begge daterede den 7de Juli 1836; den 8de Juli blev Thinget uden forudgaaende Varsel opløst, saa Indstillingerne
165 ikke kunde komme til Behandling. Men forgjæves skulde ikke det her udførte Arbeide være; den trassige Maade, hvorpaa de nationale Farvers Sag her var talt, blev et Vendepunkt i deres Historie. Det viste sig snart, at Kongens Forsøg paa at skræmme Storthingsmændene var fuldkommen mislykket. Det overordentlige Storthing, der sammenkaldtes kort efter, besluttede enstemmig
170 at anmode den norske Regjering om snarest mulig at bevirke hævet alle Hindringer for det norske Koffardiflags frie Brug og udtalte i sin Adresse til Kongen, at Flaget er det vigtigste ydre Særkjende paa et Folks Selvstændighed og Uafhængighed, og at det norske Folk i det nu brugelige Unionsflag ser en Nationalfølelsen saarende Tilsidesættelse af Norges retmæssige Krav i denne
175 Henseende.

Kongen skjønte nu omsider, at der maatte gjøres Indrømmelser ligeoverfor et saa almindeligt og stærkt Folkeønske. Ved Resolution af 10de April 1838 blev
180 det tilladt norske Handelsskibe at bruge sit nationale Flag paa alle Farvande. Det følgende Aar nedsattes en Komite af ligemange norske og svenske Mænd, der skulde tage under Behandling de forskjellige Punkter, hvorpaa Adressen af 1837 havde henledet Opmærksomheden, og ved hvilke Principet om de forenede Rigers fuldkomne Lighed i Rettigheder dels var tilsidesat, dels endnu ikke

185 kommet til Anvendelse, deriblandt ogsaa Norges Orlogsflag.

Men, inden denne Unionskomite fremkom med sin Betænkning, blev Spørgsmaalet om Orlogsflaget afgjort ad en anden Vei. Karl Johan, der havde optraadt saa skarpt mod Nordmændenes Krav paa Gjennemførelse af Rigeres
190 Jevnbyrdighed med Hensyn paa de ydre Symboler, kunde ikke, endog da han erkjendte, at Modstand her var unyttig, bekvemme sig til at helt give efter; han henviste til sin Eftermand, og af ham blev ogsaa dette Løfte indløst. Oscar I. udstedte kort efter sin Regjeringstiltrædelse en Resolution (20de Juni 1844), hvorved det fastsattes, at Norge saavel som Sverige skulde have hver sit nationale
195 Flag som Orlogsflag med Unionsmærket i den øverste Firkant nærmest Stangen, medens det samtidig blev fastsat, at ogsaa begge Rigers Handelsflag skulde optage Unionsmærket, og at kun de Skibe, der førte det saaledes forandrede Flag, skulde have Krav paa Beskyttelse og Bistand af de norsk-svenske Gesandtskaber og Konsuler.

200

Denne Resolution modtoges, som rimeligt var, med Jubel, og har mere end noget andet bidraget til at gjøre Oskar den I's Minde dyrebart for os. Ingen Nordmand, som havde sit Fædrelands Ære og Selvstændighed kjær, kunde uden dyb Uvillie se vaie paa de norske Fæstninger og Orlogsskibe et Flag, der kaldtes
205 Unionsflag, men som i Virkeligheden var det svenske Flag, og hvorved Sverige syntes fremstillet som den Norge høit overordnede Stat i Unionen. Denne Grund til Misnøie var nu fjernet. Principet om Rigeres Ligeberettigelse, der er Betingelse for, at vi uden Uvillie kan betragte Unionen, var bleven gennemført i Hensyn paa de ydre Tegn. Men, naar der i disse Dage oftere har været talt som
210 om vort nationale Flag -, det, hvorunder vor Handelsmarine har hævet sig til en af Verdens største, og hvortil vore Sømænd ser op med en saa vel grundet Stolthed og Kjærlighed, - skulde skyldes Oskar I., - da maa vi deri se et Vidnesbyrd om, hvor meget det skorter mange af de Mænd, der have givet sig af med at optræde i denne Sag, paa Kundskab og virkelig Interesse for Sagen.

215

Takken for, at vi nu i over et halvt Arhundrede har havt vort eget Flag, og at dette Flag i over en Menneskealder har været anerkjendt paa alle Have, tilkommer først og fremst vort Storthing. Det var Storthinget i 1821, der anordnede Flaget. Og de følgende Storthing kjæmpede ihærdigt og under en
220 vedholdende Modstand fra Kongedømmets Side paa at frigjøre dette Flag fra den ydmygende Indskrænkning i dets Brug, som var det paalagt. Maalet for dette Arbeide naaedes i 1838 - altsaa længe før Oskar I.s Regjeringstiltrædelse; -

siden den Tid har den norske Sømand uden Skam kunnet "seile Levanten fra,
225 Levanten til". Naar Resolutionen af 20de Juni 1844 vakte almindelig Glæde, saa
var det, fordi den bestemte, at det nationale Flag ogsaa skulde være Orlogsflag; i
Hensyn paa Handelsflaget skete der derimod alene den Forandring, at det
herefter skulde have Unionsmærke, og at denne Forandring vakte nogen Glæde,
derom forlyder intet, og det er efter hele Sammenhængen alt andet end
230 sandsynligt.

Men Sagen har desuden en anden Side. I 1844 blev Spørgsmaalet om
Orlogsflagets og Handelsflagets Udseende afgjort ved kongelig Resolution, -
altsaa uden nogen Medvirkning fra Stortingets Side. Dette var ikke den Vei, ad
235 hvilken Flerheden af Norges bedste Mænd tidligere havde ment, at et saa vigtigt
Nationalanliggende burde afgjøres. Norges Storting havde Gang efter Gang
hævdet, at Spørgsmaalene om de nationale Farver og Flag er en Sag, hvorved det
tilkommer Stortinget at have en Stemme. Allerede paa det overordentlige
Storting i 1815 blev vedtaget en Lov vedkommende det norske Handelsflag.
240 Vort nuværende nationale Flags Udseende bestemtes, som før nævnt, af
Stortinget i 1821. Denne Beslutning sanktioneredes ikke, men det af
Stortinget vedtagne Flag autoriseredes ved en kongelig Resolution. Hermed
lod man sig dog ikke nøie fra Stortingets Side. Paa Stortinget i 1836 fremkom
Forslag om at fastsætte ved Lov, hvad der i 1821 var bestemt ved kongelig
245 Resolution. Komiteen ytrer i sin Indstilling desangaaende, at "en saa vigtig
Nationalgjenstand som Handelsflaget, dets Beskaffenhed og Brug, bør
uimodsigelig være bestemt ved Lov" - og videre: det nuværende Flag har Folkets
Kjærlighed. Her kan altsaa ikke være Tale om ved Lov at bestemme noget andet
Flag end det nærværende; hva man vil, er alene "at plante det i en fastere Bund
250 end den, det i juridisk Henseende endnu staar på, nemlig Lovens".

Fra Kongedømmets Side er ofte en anden Anskuelse bleven gjort gjældende.
Lovbeslutningen af 1821 blev, som oftere nævnt, ikke sanktioneret, idet
Kongen erklærede, at Sagen hørte udelukkende under den udøvende Magt og
255 saaledes ikke kunde ordnes ved Lov. Til andre Tider har Kongedømmet ved sine
Handlinger indirekte tilkjendegivet, at det gikk ind paa den af Stortinget
hævdede Anskuelse, saaledes i 1815 ved at sanktionere den af det overordentlige
Storting vedtagne Lovbeslutning om Handelsflaget, ligeledes ved at
sanktionere den af Stortinget 29de Juni 1842 fattede Lovbeslutning, om at det
260 norske Handelsflag skulde bruges som Toldflag. Alligevel har den af
Stortingene gennem lange Tider hævdede Opfatning endnu ikke trængt

igjennem, idet vort Flag - baade Orlogsflaget og Handelsflaget - saadan som det nu er, - er bestemt ved kongelig Resolution, - altsaa ved en af Kongen ensidig, 265 uden Storthingets Medvirkning, fattet Beslutning. Da Resolutionens Bestemmelser imødekom et længe næret Nationalønske, lagde man den Gang ikke synderlig Vægt paa Maaden, hvorpaa den glædelige Forandring var tilveiebragt. "Morgenbladet" var dengang paa den rigtige Side.¹ Men Spørgsmaalet er, om vi fremdeles og bestandig kan slaa os tiltaals hermed. 270 Erkjender man Nationalflagets Udseende og Brug for en Sag, der er Folket i høieste Grad magtpaaliggende, da synes det dog lidet rimeligt, at denne Sag helt og holdent er overladt til Kongens personlige Forgodtbefindende. Hvad der er givet ved kongelig Resolution, det kan ogsaa ophæves eller forandres ved kongelig Resolution. Det er det nu for Storthinget fremsatte Forslags vigtigste 275 Tanke at forebygge, at det nationale Flag forandres eller dets Brug indskrænkes, uden at dets Repræsentanter giver sit Samtykke dertil. Jeg tænker, det er nok at gøre opmærksom herpaa, for at enhver upartisk vil indse, at der ikke kan raade meget klare Begreber om Sagen hos de Mænd, der har optraadt mod Forslaget som et Angreb paa Nationalflaget, et Forsøg paa at fratage vore Sømænd et Flag, 280 som de har faaet kjær, medens Forslagets virkelige Tanke er at sikre dette Flag mod en Fare, hvis Mulighed ingen kan bestride.

Vort Formaal, ved at sammenkalde dette Møde, har ikke været at arbeide for den eller den Afgjørelse af det for Storthinget fremsatte Forslag vedkommende 285 Flaget, men at virke til, at Eftertanke og Kundskab, istedetfor Uvidenhed og Partifanatisme fører det store Ord i den offentlige Forhandling om, hvad vi med saa mange af Norges bedste Mænd i Fortid og Nutid betragte som et vigtigt Nationalanliggende.

290 (Foredraget efterfulgtes af vedholdende stærkt Bifald, blandet med Hyssen. En Stemme: Maa det være mig tilladt at komme med mine supplerende Bemærkninger? Mange: Nei! Nei! - Latter - Hyssen.)

295

¹ Af den velskrevne Artikel i "Morgenbladet" for 18de August 1844 hidsættes et Stykke i dette Heftes Slutning: Forøvrigt var "Morgenbladet" ikke det eneste Blad, hvor Misnøien med den kgl. Resolution kom til Orde. Selv i det 300 daværende "konservative" Blad "Den Konstitutionelle" udtaltes der ligeledes

Anskuelser, som vidne om, hvor langt man var fra at finde sig tilfreds med, at Sagen var ordnet ved kgl. Resolution istedetfor ved Lov, og med at Unionsmærket var paabuden som Betingelse for, at Handelsskibe kunde nyde Konsulernes Beskyttelse og Bistand i fremmede Havne. I Protokolkomiteens Indstilling til Odelstinget i 1845 udtaltes det ligeledes, at den endelige Ordning af Handelsflaget maatte ske ved Lov og at den kgl. Resolutions Bestemmelser saaledes sandsynligvis vilde blive gjort til Gjenstand for nærmere Behandling.

310

Kilde

Flagsagen, bilag til Verdens Gang, 1879

315

Emneoversigt

Innlegg

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-norske-flags-historie>

320

325

330

335